

WAAR GING HET EIGENLIJK OM? EN WAAR GAAT HET OM?

Tijdens de conferentie 'Het schoolvak Nederlands in het voortgezet onderwijs', het afgelopen najaar, sprak Theo Vesseur:

'In werken met mensen en hun taal is essentieel:

a Dat je plezier hebt in je eigen bestaan en je eigen omgang met jouw taalvormen. Mede daardoor kun je contact hebben met jezelf.

b Dat je plezier hebt in het bestaan van ánderen, in het bijzonder in dat van je leerlingen en hun "taalgedoe". Daardoor vind je de brug tussen jou als jou en je leerlingen als levensechte eenheden in een levensechte groep, per dag en per groep anders.'

Theo Vesseur is een van de grondleggers van het gebruiken van 'dramatische werkvormen' na 1945. Hij werkte onder meer in IVO-scholen, Middelbare Meisjes School, School voor Maatschappelijk Werk, Montessori-lyceum, avondcursus MO-Nederlands, avondcursus cultuurpedagogiek, Katholieke Theologische Hogeschool, Theaterschool, in het Sabbattini-theater te Gent, aan de Universiteit van Amsterdam en op nog enkele plaatsen. Hij deed dus best wat. En naar eigen zeggen: steeds met 100% inzet en met 100% plezier.

Nu is hij 65. Waar ging het eigenlijk om? En waar gaat het om?

Een bijzondere bijdrage: 100% Theo-achtig.

Waar ging het om?

Toen ik een dag voor mijn 65ste verjaardag thuiskwam, na m'n laatste gewone onderwijsbedoeningen, besepte ik ineens dat ik nu een bejaarde ben. Dat zulk een — toch vrij plotse — verandering onderhuids en bovenhuids emoties veroorzaakt is een feit, ook bij mij.

Ik merkte dat bijvoorbeeld heel duidelijk, toen ik er eens even rustig voor ging zitten om een 'geïmproviseerd' dankwoord voor de volgende dag te overdenken.

In de eerste plaats wil ik — over de grenzen van dit leven heen — mijn ouders bedanken. Hun samenzijn gaf mij 't menselijk bestaan. En ik kan zeggen dat 't aan mij besteed is ge-

weest, en nu nòg. 't Allergrootste deel van mijn bestaan tot nu toe heb ik ervaren als één voortdurende grote vakantie. Wèl met druidagen er tussendoor, maar meestal zon, veel zon en onnoemelijk veel geluk.

Ik moet óók de omstandigheden bedanken. Ze zijn mild geweest voor mij en zeer meegaand. In het werken met mensen en hun taal ben ik steeds een fanatisch voorstander geweest van *vrijheid*. Vrijheid, de basis voor contact, 'communicatie' met jezelf en met ánderen, als je dat *wilt*. Ik ben blij met alle mensen die ooit — hoe dan ook — van mij gehouden hebben, en dat eventueel nòg doen. Ik heb 't ze niet altijd gemakkelijk gemaakt, hoe lief en boeiend ik ook ben! Mijn zeer naaste omgeving heeft best geduld met mij gehad. Ik weet dat heel goed. In mijn werk was ik soms aardiger, begripvoller, vindingrijker en geduldiger dan thuis. Thuis was mijn nest, broeinest voor nieuwe invallen en uitvallen. Deze mijns inziens niet ideale manier van beroepsbezetenheidsmisvorming zou ik te zijner tijd willen verbeteren, als er ooit iets te reïncarneren valt.

Op dit moment stap ik over in een vrij beroep, schrijver, graficus, typograaf, hulp in de huis-houding en promovendus.

Sinds een paar maanden is Vivette, mijn dochter (èn die van Emy), bezig — op haar manier — mijn onderwijs, mijn bemoeienis met mensen en hun taal over te nemen. 't Wezenlijkste dat ik haar te zeggen heb is dit: Blijf eigenwijs en praat nooit iemand na, en laat dikdoenerij in eigen opgeblazenheid verdampen. Je doet 't goed, wanneer jij eerlijk weet dat je 't goed doet, óók als je twijfelt. Literatuur en alle andere cultuuruitwerpselen zijn zinvol, vaak boeiend en soms fascinerend; maar het zijn nooit dwangbuizen voor 'toeschouwers'. 'Vakboeken' zijn óók best fijn om in de buurt te hebben. Maar leerde je zinvol omgaan met mensen en hun taal uit boeken, dan was het onderwijs er bijvoorbeeld in Nederland beter aan toe dan nu. Dènk ik. — Veel zogenaamd nodige en belangrijke boeken had ik in twee- of driefvoud, je kon ze bij mij lenen, en — als je dat noodzakelijk vond — ze houden.

Jammer dat ik weg moet nu ik 65 ben? Nee, het lijkt mij een goede regel; alleen zou ik zo graag willen dat bijvoorbeeld Reagans en Johannus Paulussen zich er óók aan moesten houden.

Ik ben redelijk verwaand, maar op elke 'prestatie' van iedere leerling was en ben ik trotser

dan op wat ik zelf doe.

Waar ging het eigenlijk om? Ik dacht om de volgende dingen:

Plezier in je eigen bestaan en in dat van een aantal anderen.

Plezier in het gebruik van je eigen taalvormen, waarvan de *woordtaal* een *klein* maar maatschappelijk belangrijk *onderdeel* is.

De rust om jezelf te kunnen en durven zijn, zodat je in ons gemeenschappelijke bezit aan taalvormen op eigen wijze durft en kàn wonen en 'bewegen'. Selectief ontvangen, doelgericht geven, probleemloos genieten èn je kunnen en durven afsluiten.

Vormhantering. Confrontaties met vormgevingen van medemensen, die volgen dan noodzakelijk, open en doelbewust.

Ook vandaag is nog steeds elke leerling een zeer bijzondere eigenheid.

Misschien was ik wel in de eerste plaats een *klimaatmaker*, tenminste een póging daartoe. Zónder zinnig klimaat werkt elke groep en elk lid van die groep gedeeltelijk vals.

Af en toe is het noodzakelijk, duidelijk te onderkennen dat het *Systeem* niet deugt, ondanks alle regelende mogens en moetens. De echte creativiteit is mijns inziens nog steeds te gauw strafbaar. Afwijken is lastig voor je omgeving en jou. Eerlijk onderwijs moet mijns inziens permanent afwijkend zijn.

En dat alles temidden van een grenzeloze onzekerheid, knagend aan je eerlijk-beter-weten-in.

Ans Buys belde mij voor een artikel in *Moer*. Ik geleid en trots. Ans verbaasd dat ik wist waar ze werkt en dat ik respect heb voor wat ze deed en doet. Als geïnteresseerd mens wéét je toch waar iets zinnigs gebeurt. Ans belde op advies van Heleen van der Straaten. Heleen had mijn 30-minuten-verhaal 'Essentialia in het omgaan met mensen en hun taal' bijgewoond. Ze zat recht voor me en ik weet nog dat ze een aantekening maakte. Toen ik hoorde dat ze het best goed vond, was ik weer gerustgesteld.

Onzekerheid is het ongedierte zonder hetwelk een echt zinvol mens niet kan bestaan. Soms was ik jaloers op de brute zekerheids-'collega's'; maar ermee ruilen? Nooit. Ze hebben een ziel van beton.

Toen ik onder andere door mijn werk op de IVO-school de naam kreeg 'goed' te zijn, toen vond ik dat best fijn! In mijn groepen voelde ik mij op mijn plaats, maar kwamen er mensen

van *buiten* kijken, dan kreeg ik het benauwd. Kinderen van bekenden en vrienden zag ik niet graag toegevoegd in mijn werk, ik vreesde dat de verwachtingen van hun ouders te hoog waren. Soms dacht ik: Ze denken dat ik een soort Lourdes ben! Want een van de vier toen bestaande IVO-scholen was slechts zelden een eerste keus van de ouders. Eerst moest er in het 'echte' onderwijs iets *mis* zijn gegaan. Zo heb ik van de zoon van een van mijn beste vrienden — z'n ouders hadden dóórgezet — maanden 's nachts wakker gelegen. Maar op zekere dag zei hij tegen me: 'Ja, ik wil nu best eens leesbaar en dragelijk leren schrijven, ik moet toch ooit een brief aan mijn vriendin kunnen sturen.' En we gingen aan de slag aan de hand van een samen opgesteld plan.

Elk mens, dus elke leerling, wil in eigenheid gezien worden. Ik heb geprobeerd goed te kijken, zonder gluren.

Ik ben waarschijnlijk goed geworden doordat ik in vele dingen zo slecht was. Leerlingen motiveerden mij de zaken steeds grondig te bekijken en te overdenken hoe en met wat zij zinvol en prettig konden werken.

Eerste les

Mijn eerste les Literatuur: Het was geen demonstratie-nummer. Het zou gaan over Slauerhoff die alleen maar in zijn gedichten kon wonen, over ongedurig reizen, de zee en liefde en een heel Slauerhoff-leven daarbij. De echtgenote van de gestorven Henny Marsman had mij veel fotomateriaal en ook handschriften gegeven, naast de vele verhalen over Janie, Slau, Pom, Eddy en Henny. Ik was dus ingevoerd! Bovendien had ik echt alles dat ik bereiken kon, van Slauerhoff, gelezen. Z'n verzamelde gedichten hadden mij de hele grote vakantie vergezeld.

En toen begon die les. Na een twintig minuten was ik uitgepraat. Ik had alles verteld! Ik keek wat hopeloos de stilte en de cultuurrijpe ogen van m'n toehoorders in. 'Ik heb de tijd niet kunnen vullen', zei ik. 'Zullen we *stil* de tijd gezellig doorpraten tot de bel gaat?'

Ik vertelde van mijn voorbereidingswerkzaamheden, liet de foto's zien, vertelde wat ik dacht toen ik al die verhalen van Rina Marsman (zij was 'erbij') hoorde, las wat voor, en zo cultuurrommelde ik maar door.

De bel ging eerder dan we verwacht hadden, we leuterden door in de pauze. En daarna wist

ik: Zó moet het — menselijk, gewoon, vertellen over je 'familie'. En heel de letteren van Nederland, België en de klassieke oudheid waren al lang familie van mij.

Les 'geven'. Hoe doe je dat? Ik heb alles geleerd van de mensen met wie ik mocht werken. Iemand zonder interesses ben ik nog nooit tegengekomen. In ruil voor een instructieve uitleg over het motortje van mijn Renault-4 kon ik twee uur vertellen en voorlezen over, van en uit Paul Léautaud. We *zagen* elkaar en verbaasden ons eerlijk over elkaars interesses. Nooit meer ben ik stof tekort gekomen.

Onbevoegd was ik per ongeluk (via 'drama' en zo) het onderwijs binnengetuimd. Jaren en jaren later haalde ik eindelijk een bevoegdheid. De studie was dwars door alles heen gegaan, met veel medewerking. Een half uur na mijn doctoraal had ik weer een cursus, in Noord ergens. Die nacht zat ik recht op in bed en vroeg Emy: 'Zie je verschil? Ik ben nu bevoegd.' 'Nee, je ziet 't niet aan je', antwoordde ze.

Laatste les

M'n laatste les: Creatief schrijfgedoe.

Ik type de aantekeningen over, aantekeningen die ik voor de zekerheid maakte. Ik had 38 jaar ervaring. Ik was aan het begin precies even zenuwachtig als bij mijn eerste les — ooit.

Ik wou mezelf niet herhalen, dus anders dan toen. Best lang over nagedacht in de trein, bij het aardappelschillen, in bed en tijdens gesprekken met mensen.

Ooit had ik eens op een Freinet-congres met een groep mensen gewerkt van negen verschillende talen. En ik spreek eigenlijk alleen maar Nederlands. De rest is (buiten helaas Duits) alleen maar dapper knoeien.

Opnieuw mijn principe: *Uitgaan van niet-woordtaal*. Onder meer:

- 1 Maak, als je wilt, enkele korte notities over een paar prettige momenten die je de laatste tijd hebt beleefd. Vind je er zo gauw geen drie, dan fantaseer je maar wat. Ik laat het je niet voorlezen.
- 2 Zet rond één van die notities een cirkel. Op die ene gaan we dóór.
- 3 Ik kan niet lezen en ik ben doof. Teken op een van deze grote vellen papier dat wat je in die notitie hebt willen vastleggen, hoe onhandig ook, reëel of abstract, zoals je

wilt. Heb je bepaalde stiften, krijt of potloden nodig, materiaal ligt er.

- 4 Neem nu de tijd eens rond te lopen, en bekijk de tekeningen. Kies er drie uit en schrijf op (van alle drie afzonderlijk) wat je er in ziet. Niemand is verongelikt als haar of zijn tekening niet is gekozen.
- 5 Ik pak de tekeningen vast, na elkaar, en wie wil voorlezen wat-ie schreef, die doet dat. De maker van de tekening mengt zich er niet in. Wil je met haar of hem praten, dan doe je dat maar bij de koffie, nu niet.
- 6 Beschrijf jezelf zoals je denkt dat je bij een ander overkomt. Je mag ieders oog kiezen, maar niet dat van je vaste relatie.
- 7 Wie zijn tekst geheel of gedeeltelijk wil voorlezen, die doet dat.
We kunnen vaststellen dat we een gezelschap vormen van mensen die best de moeite waard zijn.
- 8 Nu weer een groot vel papier. Schrijf met materiaal dat je wilt een *onleesbare* brief over iets dat je nu écht wel 'ns duidelijk zou willen zeggen. Ik vraag je niet jouw inhoud verbaal mee te delen.
- 9 We geven onze grote, naar ik zie nogal weinig neergezette, boodschap door aan bijvoorbeeld onze linker buur.
- 10 Je bekijkt de ontvangen brief grondig en probeert hem heel nauwkeurig in leesbare woorden om te zetten.
- 11 Je leest jouw 'transcriptie' voor, terwijl wij kijken en luisteren.

Toen was mijn blokkade om.

Ik had voor mijn eigen gemoedsrust nog 14 opdrachten van mijn voorbereiding over. Een goede voorbereiding maakt je ontspannen en stelt je daardoor in staat te reageren op je groep, zonder dwang en zonder kramp.

Leukste les

Mijn 'leukste' les van de laatste jaren:
Zogenaamd deskundig praten over een boek dat je niet gelezen hebt. Mag een vakboek zijn, een roman, een dichtbundel, kortom mag alles zijn wat je wil. Je hebt 't écht niet gelezen, wel doorgebladerd en er eventueel het een en ander óver gelezen en gehoord. Nadat je vijf minuten ongestoord het woord hebt gevoerd mogen wij vragen stellen. Ga je op een bepaald moment echt 'door de mand' dan zetten we een punt.
Boeiende bezigheid.

Daarna was de motivatie voor het lezen van bijvoorbeeld een aantal besprekingen van boeken, films, tentoonstellingen, enzovoort, kritisch aanwezig.

Gelegenheidsopdracht

De opdracht hierboven was een groepsgebeuren. Mijn 'leukste' *individuele* opdracht bestond uit een aantal vrij te maken of niet te maken opdrachtjes. De tekst was — op afspraak — gemaakt voor een vers begonnen zeer enthousiaste docente, die zichzelf te weinig geslaagd vond. Afspraak was óók dat ik geen enkel van de antwoorden ooit zou lezen. Natuurlijk staan er in de volgende regels weer dingen die al eerder in dit artikel zijn genoemd en/of gebruikt. Ook ik ben een beperkt mens, steeds met een *aantal* dingen bezig en lang niet altijd origineel.

- 1 Bekijk jezelf aandachtig in de spiegel.
Neem er eens de tijd voor.
Doe daarna minstens twee uur iets heel anders.
Probeer dan — zo objectief mogelijk — te beschrijven wat je zag.
- 2 Beschrijf jezelf zoals je meest aardige collega je zou beschrijven.
- 3 Wat is 't mooiste dat je ooit las, zag of hoorde. Niet over nadenken, meteen opschrijven en dan achteraf schrijf je nog even op wat je allemaal had willen zeggen ná die eerste opschrijving.
- 4 Waarom hou je eigenlijk van je huidige werk?
- 5 Wanneer, in je hele leven tot nu toe, ben je het woedendst geweest?
Eerste keus meteen opschrijven.
Waarom was je toen zo boos?
- 6 De drie leukste momenten die je het laatste jaar hebt beleefd.
Beschrijf ze heel kort en probeer ze heel uitvoerig en langdurig voor de geest te halen zónder dat je verder nog iets noteert.
- 7 Ik (in dit geval de aanzetter tot deze 'opdrachten'), ik kan niet lezen en niet schrijven. Téken je werksituatie, hoe onhandig dan ook.
Geen woorden en geen van-af-makertje.
- 8 Waar heb je allemaal een hekel aan?
- 9 Zou je iets willen doen dat niet kan? Wat?
En zo nee, bedenk dan eens iets.
- 10 Wie is of was de mooiste vrouw of man die je ooit zag?

- (Ik zag haar vandaag. Ik denk dat ze uit India stamt. Intelligent, in alles uniek; moderne dans en klassiek. En wonder boven wonder, ze was niet weg te branden. Ze bleef, steeds weer pratend, bij mij. Uiteindelijk ging ze weg, maar ze draaide zich om en we raakten elkaar even aan. 'En nu ga ik ècht naar de repetitie', zei ze. En weet je hoe ze heet? Gabri Stomp. Jezus, de hemel was open, een heel uur lang. En wat zegt nu een àchternaam.)
- A Wie was etc.
- B Hoe reageer je op zo'n puber-hennen-verhaal als dit hierboven van Theo?
- 11 Beschrijf drie momenten in je leven dat je loog.
Vermijd elke toelichting, verklaring, reden, etc. Alléén: Beschrijf de drie feitelijke leugenmomenten.
- 12 Hield je vader van je moeder?
Hield je moeder van je vader?
Maximum 9 regels.
- 13 Beschrijf je leukste leerling. Onmiddellijk, niet nadenken.
- 14 Hoeveel keer ben je verliefd geweest in je leven? Schrijf de voornamen in chronologische volgorde op. Hoeveel keer werd 't 'wat'?
- Beschrijf de derde keer en de derde figuur.
- 15 Hoe zou vandaag over drie maanden een van de fijnste dagen van je bestaan er uitzien?
- 16 Beschrijf heel technisch (probeer dat) de manier waarop *jij* loopt.
- 17 Schrijf niets op. Wijd 10 = *tien* minuten aan een meditatief 'onderzoek' bij jezelf met de vraag of er iets is of was dat je eigenlijk nooit tegen jezelf durfde/wilde/kon zeggen.
Misschien vind je niks. Best.
Misschien wèl; óók best. Niks opschrijven vandaag. Wel héél diep ademen, de hele dag iedere keer wéér even daar de tijd voor pakken.
- 18 Hou vandaag 'ns overal je mond op plaatsen waar je eigenlijk iets èchts zou willen zeggen.
- 19 Voor wat, wie, enzovoort, ben je bang?
Niet waarom. Alleen de feiten. Geen verklaring of toelichting.
- 20 Schrijf een verontschuldiging voor de dingen die je fout deed of doet of zal doen.
- 21 Schrijf een brief aan iemand die zich verbeeldt je te begrijpen, maar die je niet aanvoelt. Bewaar de brief 4 dagen. Versnipper hem dan tot heel kleine snippers en laat die in een Amsterdamse gracht belanden.
- 22 't Gelukkigste moment uit je middelbare-schooltijd.
- 23 Schrijf een fantasie-droom. Geen toelichting en verklaringen.
Desnoods schrijf je er twee. Méér beslist niet vandaag.
- 24 Als je op een boot zat zoals die van M en je had redelijk wat geld, hoe zou je het geheel inrichten?
- 25 Voel je pols, neem er de tijd voor. Leg je hand op je hart en probeer je eigen bestaan te voelen.
- 26 Vertel een heel lief klein kindje hoe je hart er uitziet.
- 27 Neem een levend iemand in je gedachten, iemand waar je eerbied voor hebt en van wie je houdt. —
Hij/zij is nu dood. Op de crematie spreek je 3 minuten. Schrijf op.
- 28 Beschrijf iemand die diep ongelukkig is. Beschrijf zo nauwkeurig mogelijk.
- 29 Noteer kort 12 dingen die je had willen doen, maar die je niet deed.
- 30 Schrijf een heel lieve brief zoals je die zelf graag zou ontvangen.
Zomaar.
- 31 Schrijf 30 voornamen op in volgorde die je te binnen schiet. Ook al komt dezelfde naam méér voor, dat doet niets ter zake. Neurie stiekum een melodie op die namen. En schrijf je eigen naam er groot, heel groot dwars doorheen.
- 32 Wie zou je op dit moment 't meest missen als-ie plots niet doodging, maar vermist was?
- 33 Schrijf eens op wat je denkt dat iemand op zou schrijven, als-ie 7 goeie dingen over jou moest schrijven.
- 34 Schrijf een eerlijke en kiene sollicitatiebrief aan jezelf. Of je bij jezelf binnen mag.
- Dat was dan een *gelegenheids*-opdracht na een gelegenheidsgesprek in februari 1986. Ik heb nu wel voldoende in mijn kaart laten kijken. Ik denk dat je daar als leraar nooit bang voor moet zijn. Niemand ziet meer dan-ie kán zien.

Wat nu nog?

Enkele teksten die mij zeer hebben geraakt. Twee stuks.

- 1 'Met zoveel tongen heb ik leren spreken, hoe kom ik ooit weer tot eentaligheid?'
Dat zijn de eerste twee regels van een gedicht van Geert Koefoed.¹
Vaak vond ik dat leerlingen door het onderwijs gedwongen werden tot gespletenheid in gedrag, dus ook in taal. Geen geringe verantwoordelijkheid!
- 2 'Het schoolsysteem is op twee dingen gebouwd: wantrouwen en macht. Leraren zijn een ander soort mensen dan leerlingen. Daarom is er een lerarenkamer en een zitkuil. Ik kan niet meer tegen deze structuur. Ik werd de lerarenkamer uitgestuurd omdat men over mijn medeleerlingen wilde praten. Een gesprek waaraan wij, leerlingen, nooit deelnamen.'
Een dagboekfragment uit een artikel over de relatie leerling-leraar, geschreven door Lot Julien.²

En wat wil ik nu nog met onderwijs? Nog een boekje voor beginnende leraren en hospitanten samenstellen. Geen vakboek, geen leerboek, maar gewoon een mèn'sboek. Fragmenten onder andere uit brieven van pas begonnen docenten, fragmenten uit verslagen. Nederlaag, een heerlijke dag en zoeken naar evenwicht; je niets laten wijsmaken. Ik hoop dit via Pendoor of bijvoorbeeld Coutinho te publiceren, of misschien als een apart themanummer van een tijdschrift.

Wie mij daarvoor materiaal wil geven, die ben ik dankbaar. Bijvoorbeeld een beschrijving van een eerste leservaring, een goed docent, een groep leerlingen, je angsten, je overmoed, een misser. Of bijvoorbeeld in tien regels samenvatten dat wat je aan een docent ooit had willen zeggen of schrijven. Of: Wat leerden ze je dat je nooit nodig had? En wat leerden ze je niet wat je wel nodig had?

En dan wil ik nog een toneeltekst maken over inwijding tot onderwijs.

En dan hou ik op met mijn bemoeienissen. Er zijn zoveel andere dingen dan onderwijs, en juist alleen door al die andere dingen krijgt onderwijs recht van bestaan en richtlijnen voor vormgevingen in dat bestaan.

Wensen? Ja, het zou goed zijn als er nog eens

zoiets verscheen als *Lesideeën voor moedertaaldocenten*, samengesteld door Else Pistor, Rob Kieft en Eise Postma. *Interkom* was best zinnig, maar misschien zou 't nu weer een beetje anders moeten.

Ik ben vergeten te vragen hoe lang mijn artikel moest of mocht zijn. En dat is maar goed ook. Leerlingen moeten een samenvatting maken in een opgegeven aantal woorden. Tijdschriftredacteuren weten hoe slecht docenten zelf zich aan een gevraagd aantal bladzijden of woorden kunnen houden. Maar ja, de leerling moet leren! En je moet toch *vastigheid* hebben! Weinig bladen betalen per essentie in plaats van per pagina!

Waar ging het om en waar gaat het om? Het gaat om mensen die delen in onze taal, het gaat om een *eerlijke* verdeling. Dat laatste heeft mijns inziens elke dag nieuwe consequenties. Er bestaat in wezen geen vak zo levendig, zo voortdurend veranderend, zo rekenend met individu, zo ademend in groepen, zo inspirerend en zo onzeker als docent in de taal van het land waar je leerlingen en jij wonen, leven, bestaan. De methode en de didactiek liggen overal voor het grijpen; als je het ziet, dan blijft je werk een plezier voor anderen en jezelf. En doe er vooral andere dingen naast.

Noten

- 1 'Sociolinguïstiek in vier kwatrijnen' *Spektator* jrg. 8 (1978/1979), nr 5, p. 257.
- 2 *Vernieuwing* jrg. 44 (1985), nr 9 (november), p. 10.

